

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การพัฒนากระบวนการเรียนรู้การบริหารจัดการที่ดีและการออกแบบผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนเขตนนบุรี โดยชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพและปัจจัยเงื่อนไขการบริหารจัดการและการออกแบบผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนเขตนนบุรี 2) เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้การบริหารจัดการที่ดีของวิสาหกิจชุมชนเขตนนบุรี โดยชุมชนมีส่วนร่วมตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3) เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการออกแบบผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนเขตนนบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (participatory action research) ที่ผสมผสานการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (participatory research) กับการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (action research) รวมทั้งวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) เข้าด้วยกันโดยกรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชน 2 กลุ่ม คือ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนขนมบดิน และกลุ่มวิสาหกิจชุมชนปลาตะเพียนฤดูไทยลายวิจิตร ผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วย ผู้นำกลุ่มและสมาชิกในกลุ่ม จำนวนรวม 20 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก แนวคำถามสำหรับการสนทนากลุ่ม และการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมและการสังเกตอย่างไม่มีส่วนร่วม แบบสอบถามความพึงพอใจ การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

สรุปผลการวิจัย

จากการดำเนินการวิจัยตามขั้นตอน สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพและปัจจัยเงื่อนไขการบริหารจัดการและการออกแบบผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนเขตนนบุรี โดยศึกษาจากกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่เป็นกรณีศึกษา 2 กลุ่ม ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1.1 ผลการศึกษาสภาพการบริหารจัดการและการออกแบบผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเขตนนบุรี

1) ความเป็นมาและวิธีการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนชนมบดิน ตั้งอยู่ที่ชุมชนมัสยิดสวนพลูช.เทอดไท 9 ถนนเทอดไท แขวง บางยี่เรือ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร โดยมีนางยุพิน น้อยปลา เป็นประธานกลุ่ม มีสมาชิก 7 คน โดยกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชนมบดิน อนุรักษ์ชนมบดินให้เป็นนามของชาวชุมชนมัสยิดสวนพลู มุ่งให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมและเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ด้านคุณค่าความเชื่อชนมบดินเป็นชนมมงคลที่ใช้ในพิธีการต่างๆของศาสนาอิสลาม ด้านเครือข่ายทางสังคมการร่วมกับองค์กรต่างๆในการออกแสดงสินค้า การร่วมมือกับผู้คนในชุมชนมัสยิดสวนพลูในการร่วมผลิตสินค้าและความร่วมมือกับชุมชนใกล้เคียงในการร่วมพัฒนาสินค้า การกระจายสินค้า วิสาหกิจชุมชนชนมบดินเป็นเศรษฐกิจชุมชนที่ดำเนินตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การรวมกลุ่มของชุมชนมุสลิมมัสยิดสวนพลู ตามความเชื่อทางศาสนา ทำให้เกิดความเข้มแข็ง อันเนื่องมาจากมีภูมิหลังทางวัฒนธรรม ศาสนาและประเพณีเดียวกัน

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนปลาตะเพียนฉลุไทยลายวิจิตร ตั้งอยู่ ชุมชนปากคลองบางสะแก เลขที่ 1415 แขวงตลาดพลู เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร รหัสไปรษณีย์ 10600 ได้จดทะเบียนวิสาหกิจชุมชนตามพระราชบัญญัติวิสาหกิจชุมชน พ.ศ.2548 รหัสทะเบียน 1-10-15-05/1-0001 เมื่อวันที่ 4 เดือน พฤศจิกายน พ.ศ.2549 ประธานกลุ่ม คือ คุณฉัตร แดงสีผลด้านคุณค่าความเชื่อ ปลาตะเพียนเป็นสัญลักษณ์แห่งความอุดมสมบูรณ์ จึงมีผู้นิยมนำไปสานเป็นปลาตะเพียนจำลองแขวนไว้เหนือเปลนอนของเด็กอ่อนเพื่อให้เด็กดูเล่นและถือเป็นสิ่งมงคลสำหรับชีวิตเด็ก ด้านเครือข่ายทางสังคมมีเครือข่ายความร่วมมือกับผู้ผลิตปลาตะเพียนที่อยู่จังหวัดพระนครศรีอยุธยาหลายกลุ่มและเครือข่ายความร่วมมือในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่เขตธนบุรีและพื้นที่ใกล้เคียงการดำเนินการตามปรัชญาเศรษฐกิจ ผู้ประกอบการในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนปลาตะเพียน ส่วนใหญ่ใช้ชีวิตเรียบง่าย ไม่มีหนี้สิน มีรายได้จากการทำงานของบุคคลในครอบครัว การทำปลาตะเพียนเป็นอาชีพเสริมตามความชอบ และภูมิปัญญาดั้งเดิมที่สืบทอดมา ต้องการอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมไทยให้สืบทอดต่อไป และใช้ชีวิตตามวิถีความพอเพียง และดำรงชีวิตอยู่ในคุณธรรม

2) สภาพการบริหารจัดการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ผลการศึกษาสภาพการบริหารจัดการ 4 ด้าน คือ ด้านการผลิต ด้านการเงิน ด้านการตลาด และด้านบุคลากร มีข้อสรุปได้ดังนี้

2.1) ด้านการผลิต ลักษณะผลิตภัณฑ์และขั้นตอนการผลิตของกลุ่มวิสาหกิจใช้ภูมิปัญญาดั้งเดิมที่สืบทอดกันมา กลุ่มวิสาหกิจชุมชนชนมบดิน มีเทคนิคและสูตรเคลือบการผลิตเฉพาะที่เป็น

ต้นกำเนิดของขนมโบราณ ส่วนปลาทะเลเขียนฉลุลายไทยวิจิตรจะผลิตจากใบลาน ต่อมาพัฒนาโดยใช้วัสดุอื่นเพิ่มขึ้น เช่น พลาสติก ฟ้าไหม และพัฒนาฉลุลายไทย และลงสีที่ตัวปลาอย่างสวยงาม

2.2) ด้านการเงิน กลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ป็นกรณีศึกษาทั้งสองกลุ่ม ขาดการวางแผนการเงิน การวิเคราะห์ต้นทุน การควบคุมเกี่ยวกับการเงิน และระบบบัญชี กลุ่มดำเนินการอย่างไม่เป็นทางการและไม่เป็นระบบ ผู้นำกลุ่มจะเป็นเจ้าของเงินทุน และจัดการด้านการเงินของกลุ่ม

2.3) ด้านการตลาด การตั้งราคาขาย จะตั้งจากต้นทุนบวกกำไรไม่มากนัก การจัดจำหน่ายและการกระจายสินค้าขนมอบดิน ลูกค้าสามารถซื้อสินค้าได้จากหน้าร้านทั้งขายปลีกและขายส่งและตลาดบริเวณชุมชนใกล้เคียง ผลิตภัณฑ์ขนมอบดินและปลาทะเลเขียนฉลุไทยลายวิจิตร มีขายในงานจัดแสดงสินค้า OTOP งานแสดงสินค้าที่จัดโดยสำนักงานเขตธนบุรี การส่งเสริมการตลาดแจกใบปลิว และให้นามบัตรสำหรับผู้สนใจสินค้า การประชาสัมพันธ์ ผ่านทาง เว็บไซต์ และเคยมีทีวีมาทำรายการ ของดีเขตธนบุรี ช่องทางการจำหน่ายจากการออกบูธงานต่างๆ

2.4) ด้านบุคลากร กลุ่มวิสาหกิจชุมชนขนมอบดินและกลุ่มวิสาหกิจชุมชนปลาทะเลเขียนฉลุไทยลายวิจิตร มีสมาชิกที่ร่วมดำเนินการน้อยลง แต่ทั้งสองกลุ่มได้ถ่ายทอดความรู้ให้กับลูกหลานเพื่อเป็นทายาททางธุรกิจสืบทอดกิจการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนต่อไป

3) สภาพการออกแบบผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ผลิตภัณฑ์ขนมอบดิน ไม่ได้มีการออกแบบภาพลักษณ์และยังไม่มีบรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์ที่สวยงามที่สื่อถึงขนมโบราณ ที่เป็นของชาวมุสลิม การบรรจุขนมใส่กล่องพลาสติกใส ขนาดต่างๆรวมทั้งกล่องกระดาษ ไม่มีตราสัญลักษณ์ ทำให้ลักษณะของขนม ยังไม่มีความโดดเด่นและไม่มีเอกลักษณ์ของสินค้า เช่นเดียวกับ ผลิตภัณฑ์ปลาทะเลเขียนฉลุไทยลายวิจิตร ที่ตัวผลิตภัณฑ์มีความสวยงาม แต่ขาดการออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่สื่อสารเรื่องราวของปลาทะเลเขียน และยังไม่มิตราสัญลักษณ์สินค้า การขายบรรจุใส่ถุงพลาสติกใสธรรมดา

1.2 ปัจจัยเงื่อนไขการบริหารจัดการและการออกแบบผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

วิสาหกิจชุมชนขนมอบดินและวิสาหกิจชุมชนปลาทะเลเขียนฉลุไทยลายวิจิตร ผลการศึกษาพบว่า มีปัจจัยที่เป็นเงื่อนไขหรืออุปสรรคในการบริหารจัดการ ดังนี้ 1) ขั้นตอนการผลิตสินค้า ต้องใส่ใจทุกขั้นตอนอย่างละเอียด มีความปราณีตต้องใช้ฝีมือและทักษะเฉพาะจึงหาคนที่จะมาผลิตสินค้าค่อนข้างยาก 2) บุคคลภายนอกยังไม่รู้จักผลิตภัณฑ์ของกลุ่มมากนัก 3) ขาดสื่อโฆษณาประชาสัมพันธ์สินค้า 4) ขาดช่องทางการตลาดใหม่ๆและ ช่องทางการวางขายสินค้าในโอกาสต่างๆ 5) การออกแบบบรรจุภัณฑ์ยังไม่น่าสนใจไม่มีเอกลักษณ์ 6) ปัญหาเศรษฐกิจโดยภาพรวมไม่ค่อยดี ทำให้ผู้คนซื้อสินค้าน้อยลง 7) การสนับสนุนจากภาครัฐยังมีน้อยและขาดความต่อเนื่อง 8) สถานที่ตั้งของกลุ่ม

ไม่เอื้ออำนวย ถนนทางเข้าชุมชน ค่อนข้างแคบ 9) ขาดการจัดการระบบบัญชีการเงินที่ดี ดำเนินการไม่ต่อเนื่อง ขาดการวิเคราะห์ต้นทุนที่แท้จริง

2. ผลการพัฒนากระบวนการเรียนรู้การบริหารจัดการที่ดีของวิสาหกิจชุมชนเขตชนบทโดยชุมชนมีส่วนร่วมตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

การดำเนินการวิจัยเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้การบริหารจัดการที่ดีของวิสาหกิจชุมชนเขตชนบทโดยชุมชนมีส่วนร่วมตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมได้ดำเนินการภายใต้กรอบของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ 1) การพึ่งตนเอง โดยการสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นกับผู้ประกอบการ และสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ให้สามารถพึ่งตนเองได้จากฐานความรู้ที่ได้รับการพัฒนา เกิดความเข้มแข็งและยั่งยืนทางเศรษฐกิจชุมชน 2) การร่วมมือกันในชุมชน การสร้างความร่วมมือกันภายใต้กรอบของเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งระดับครอบครัวและ ชุมชน จะทำให้เกิดการผนึกกำลังกันในชุมชน มีการช่วยเหลือกันในทุกมิติ และ 3) มีความร่วมมือกันกับหน่วยงานภายนอก จากการดำเนินงานของกรอบวิจัยตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนี้ ทำให้ชุมชนได้รับการหนุนเสริมจากหน่วยงานภายนอก เกิดการบูรณาการร่วมกันในการพัฒนา โดยใช้การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมได้ดำเนินการตามขั้นตอน 3 ขั้นตอน คือ 1. ขั้นการวางแผน (plan) 2. ขั้นการปฏิบัติการและสังเกตผล (act and observe) 3. ขั้นสะท้อนความคิด (reflect) ในการบริหารจัดการ 4 ด้าน ประกอบด้วย ด้านการผลิต ด้านการตลาด ด้านการเงิน และด้านบุคลากร

สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

2.1. ขั้นการวางแผน (plan)

2.1.1 วิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้ด้านการบริหารจัดการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนก่อนการเข้าร่วมโครงการวิจัย

ด้านองค์ความรู้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนชนมบดินและกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มปลาตะเพียนลพบุรีไทยลายวิจิตรมีองค์ความรู้ภูมิปัญญาดั้งเดิมในการผลิตผลิตภัณฑ์โดยการสืบทอด ทั้งสองกลุ่มยังขาดองค์ความรู้ ด้านการเงินและ ด้านการตลาดที่ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ ด้านบุคลากรมีการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับสมาชิกในครอบครัวและในกลุ่ม

ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนชนมบดินและกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มปลาตะเพียนลพบุรีไทยลายวิจิตร มีกิจกรรมการเรียนรู้ในการบริหารจัดการทั้งด้านการผลิต ด้านการเงิน

ด้านการตลาด และด้านบุคลากร ที่เกิดจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันในกลุ่ม ระหว่างกลุ่มและในการจัดงานแสดงสินค้าต่างๆ

ด้านฐานการเรียนรู้ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนชนมบดินและกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มปลาตะเพียนฉลุไทยลายวิจิตรมีฐานการเรียนรู้ภายในจากในชุมชน โดยการศึกษาเรียนรู้ในบ้านของกลุ่มผู้ผลิต ส่วนฐานการเรียนรู้ภายนอกจากการส่งเสริมของสำนักงานเขตและหน่วยงานต่างๆ

2.1.2 การวางแผนพัฒนากระบวนการเรียนรู้การจัดการที่ดีให้กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่เป็นกรณีศึกษาที่เข้าร่วมโครงการวิจัย

มีการประชุมวางแผนร่วมกันระหว่างทีมผู้วิจัยและกลุ่มผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน ในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้การจัดการเพิ่มเติมจากกระบวนการเรียนรู้เดิมที่มี โดยให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเสนอโครงการกิจกรรมที่ต้องการได้รับการส่งเสริม พบว่า ทั้งสองกลุ่มเสนอประเด็นหัวข้อในการพัฒนาในด้านต่างๆร่วมกัน สรุปได้ดังนี้

(1) ต้องการการเรียนรู้เพิ่มเติมโดยการศึกษาดูงานการดำเนินงานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อนำมาประยุกต์ในการพัฒนาการบริหารงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนให้สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และมีความยั่งยืน

(2) การเรียนรู้และฝึกปฏิบัติการเพื่อพัฒนาระบบการเงิน การบัญชี ให้มีประสิทธิภาพ โดยสามารถใช้กับการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนได้โดยตรง และความรู้เกี่ยวกับภาษี เพื่อรองรับการที่จะต้องมีภาษีของวิสาหกิจชุมชนต่อไป

(3) การเรียนรู้การจัดการด้านการตลาดสมัยใหม่โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

(4) การบริหารงานบุคคลโดยการพัฒนาผู้ประกอบการรุ่นใหม่ของวิสาหกิจชุมชนทั้งสองกลุ่ม เพื่อเป็นทรัพยากรบุคคลรุ่นใหม่ ที่สืบทอดการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนต่อไป

2.2 การปฏิบัติการและสังเกตผล (act and observe)

2.2.1 การปฏิบัติการ

คณะผู้วิจัยได้ลงมือปฏิบัติการร่วมกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชน โดยจัดโครงการกิจกรรมเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการบริหารจัดการที่ดีให้กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชน โดยมีการลงมือปฏิบัติการและสังเกตผลในโครงการกิจกรรม ที่จัดขึ้น สรุปดังต่อไปนี้

(1) การศึกษาดูงานโครงการสวนพระองค์สวนจิตรลดา คณะผู้วิจัยได้จัดทำโครงการศึกษาดูงานโครงการสวนพระองค์สวนจิตรลดาขึ้น ในวันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2558 ตามที่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเสนอ ต้องการการเรียนรู้เพิ่มเติมโดยการศึกษาดูงานการดำเนินงานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อ

เป็นต้นแบบนำมาประยุกต์ในการพัฒนาการบริหารงานวิสาหกิจชุมชนให้สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และมีความยั่งยืน โดยมีผู้ประกอบการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชนมบดินและกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มปลาตะเพียนฉลุไทยลายวิจิตร จำนวน 9 คน เข้าร่วมโครงการ คณะวิทยากรของโครงการส่วนพระองค์ได้ให้ความรู้แก่คณะศึกษาดูงานและนำชม จากการดำเนินงานโครงการดังกล่าวพบว่า คณะผู้ประกอบการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนได้รับความรู้ในการดำเนินการธุรกิจตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในฐานะการเรียนรู้ของโครงการ เช่น แปลงนา การเลี้ยงโคนม โรงผลิตนมจิตรลดา การแปรรูปผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร การทำน้ำผลไม้กระป๋อง การทำขนมเบเกอรี่ จากการทำฟาร์มโคนม การผลิตนมผง และครีมเทียม นำมาใช้เป็นวัตถุดิบในการทำขนมเบเกอรี่สูตรต่างๆ การผลิตสิ่งของจากกระดาษสา การออกแบบขวดคล้าย โรงหล่อเทียน และการแกะสลักเทียนในพิธีต่างๆ รวมทั้งการออกแบบผลิตภัณฑ์ของโครงการส่วนพระองค์ให้มีเอกลักษณ์จากฝีพระหัตถ์ของพระเจ้าหลานเธอพระองค์เจ้าอทิตยาทรกิติคุณ

(2) การจัดฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนากระบวนการเรียนรู้การบริหารจัดการด้านการเงินสำหรับวิสาหกิจชุมชนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

จากการพิจารณาร่วมกันของผู้วิจัยและผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนได้หัวข้อในการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการด้านการเงิน โดยสอดคล้องการดำเนินงานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในทุกหัวข้อ ประกอบด้วยเนื้อหา กลยุทธ์ธุรกิจ/ การวางแผนธุรกิจสำหรับวิสาหกิจชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การจัดทำระบบบัญชีสำหรับกลุ่มวิสาหกิจชุมชน การลดต้นทุน/การบันทึกบัญชีต้นทุน ประกอบอาชีพ การจัดทำงบการเงิน และระบบภาษีสำหรับวิสาหกิจชุมชน ผู้วิจัยได้จัดอบรมเชิงปฏิบัติการการบริหารจัดการด้านการเงินสำหรับวิสาหกิจชุมชนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงขึ้น เมื่อวันที่ 18-19 กรกฎาคม 2558 ณ อาคาร 2 ชั้น 13 ห้องคอมพิวเตอร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี โดยผู้เข้าร่วมอบรมเชิงปฏิบัติการประกอบไปด้วยวิสาหกิจชุมชนกลุ่มชนมบดิน วิสาหกิจชุมชนกลุ่มปลาตะเพียนฉลุไทยวิจิตร และผู้สนใจ จำนวน 12 คน

โดยผลการประเมินความพึงพอใจในการรับการอบรม พบว่า มีระดับความพึงพอใจเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับพึงพอใจมาก ที่ระดับค่าเฉลี่ย 4.49 โดยเนื้อหาองค์ความรู้/ความรู้ที่ได้รับ ความรู้ความสามารถของวิทยากร การถ่ายทอดความรู้ของวิทยากร ความรู้ที่ได้รับด้านระบบภาษีสำหรับวิสาหกิจชุมชน ประโยชน์ที่ได้รับจากการอบรมมีค่าเฉลี่ยของระดับความพึงพอใจมากที่สุด ซึ่งมีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจอยู่ที่ 4.67

(3) การจัดโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนากระบวนการเรียนรู้การบริหารจัดการด้าน

การตลาดสำหรับวิสาหกิจชุมชนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

คณะผู้วิจัยได้ประชุมหารือร่วมกันกับกลุ่มผู้ประกอบการในการจัดโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนากระบวนการเรียนรู้การบริหารจัดการด้านการตลาดสำหรับวิสาหกิจชุมชนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงขึ้น โดยได้กำหนดประเด็นหัวข้อในการอบรมร่วมกัน คือการกำหนดกลยุทธ์และนโยบายทางการตลาดสมัยใหม่ การสร้างตลาดด้วยการสร้างแบรนด์สินค้า/การสร้างเอกลักษณ์สินค้า พฤติกรรมผู้บริโภค/การบริหารจัดการตลาดด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศ การบริหารจัดการเชิงคุณภาพ โดยสอดคล้องการดำเนินงานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในทุกหัวข้อ ผู้วิจัยได้จัดโครงการขึ้นเมื่อวันที่ 25-26 กรกฎาคม 2558 ณ อาคาร 2 ชั้น 13 ห้องคอมพิวเตอร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี โดยผู้เข้าร่วมอบรมเชิงปฏิบัติการประกอบไปด้วยสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชนมบดีน และกลุ่มวิสาหกิจชุมชนปลาตะเพียนฉลุลายไทยวิจิตร และผู้สนใจ จำนวน 11 คน ซึ่งการอบรมในหัวข้อเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการส่งเสริมการตลาดนั้น ตัวแทนกลุ่มผู้ประกอบการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชนมบดีน และกลุ่มวิสาหกิจชุมชนปลาตะเพียนฉลุลายไทยวิจิตรได้เข้าร่วมรับการอบรมในโครงการวิจัยเรื่อง การส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการส่งเสริมการตลาดของวิสาหกิจชุมชน โดยชุมชนมีส่วนร่วม แล้วเมื่อวันที่ 16-17 พฤษภาคม 2558 อาคาร 2 ชั้น 7 ห้อง 274 มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี ซึ่งจัดโดยทีมวิจัยในโครงการวิจัยการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการส่งเสริมการตลาดของวิสาหกิจชุมชน โดยชุมชนมีส่วนร่วม ดังนั้นการอบรมที่จัดขึ้นในโครงการวิจัยนี้จึงเป็นการต่อยอดความรู้ในด้านนี้ให้เข้มแข็งขึ้น

ความพึงพอใจของผู้เข้ารับการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการพบว่า มีระดับความพึงพอใจเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ย 4.46 โดยหัวข้อการฝึกปฏิบัติการด้านการตลาดการสร้างแบรนด์และเอกลักษณ์สินค้าสามารถนำสู่การปฏิบัติจริงของวิสาหกิจชุมชน การกำหนดกลยุทธ์และนโยบายทางการตลาดสมัยใหม่สามารถประยุกต์ใช้กับการบริหารการตลาดของวิสาหกิจชุมชน และประโยชน์ที่ได้รับจากการอบรมมีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจมากที่สุด ที่ค่าเฉลี่ย 4.67

(4) การพัฒนาด้านบุคลากร โดยการพัฒนาผู้ประกอบการรุ่นใหม่ของวิสาหกิจชุมชนทั้งสอง

กลุ่มเพื่อเป็นทรัพยากรบุคคลรุ่นใหม่ที่สืบทอดการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน โดยดำเนินการ ดังนี้

- 1) การพัฒนาผู้ประกอบการใหม่ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน โดยพัฒนาทายาททางธุรกิจให้กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่เป็นกรณีศึกษาทั้งสองกลุ่มเข้ารับการอบรมบ่มเพาะความรู้ในทุกโครงการที่ผู้วิจัย

จัดขึ้น 2) การจัดงานกิจกรรมเพื่อให้ทายาททางธุรกิจของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนได้ร่วมถ่ายทอดความรู้ เพื่อเกิดความคิดสร้างสรรค์ในการพัฒนางานของกลุ่ม

2.2.2 การสังเกตผล

จากผลการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการบริหารจัดการที่ดี ทำให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่เป็นกรณีศึกษาได้รับการพัฒนากระบวนการเรียนรู้การบริหารจัดการทั้งด้านการผลิต ด้านการเงิน ด้านการตลาด และด้านบุคลากร เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จากการสังเกตผลและการสะท้อนความคิด กลุ่มวิสาหกิจชุมชนได้นำความรู้ที่ได้รับจากการพัฒนาไปปฏิบัติ ทำให้มีองค์ความรู้มากขึ้น และนำไปปรับปรุงพัฒนาจากการลงพื้นที่ติดตามผลของคณะผู้วิจัย สามารถเห็นผลจากการพัฒนาได้จากการที่กลุ่มวิสาหกิจชุมชน มีการพัฒนาการผลิตสินค้าให้มีความสวยงามน่ารับประทาน โดยกลุ่มขนมบดินได้พัฒนาหน้าขนมโดยการใส่ผลไม้แห้งวางหน้าขนมหลายหลายมากขึ้น จากผลผลิตของโครงการส่วนพระองค์ และในส่วนของ การประดิษฐ์ชิ้นงานปลาตะเพียนฉลุไทยลายวิจิตร ก็ได้แนวคิดการจัดทำลวดลายของสินค้าที่วิจิตรมากขึ้น จากการดูงานการวาดลวดลายในกระดาษสา และการหล่อเทียน แกะสลักเทียนของโครงการส่วนพระองค์นำมาเป็นต้นแบบในการผลิตชิ้นงาน กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีระบบการเงินที่ดีขึ้นจากการที่มีการลงบัญชีรับจ่ายอย่างต่อเนื่อง จากการอบรมและกระตุ้นจากคณะผู้วิจัยให้ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง การลงพื้นที่แนะนำในสถานที่ปฏิบัติงานของกลุ่ม และให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนใช้วิธีการวิเคราะห์ต้นทุน เพื่อลดต้นทุนการผลิต จากการรับการอบรมและทีมวิจัยคอยติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ทำให้ระบบการเงินมีประสิทธิภาพมากขึ้น มีระบบการตลาดสมัยใหม่ผ่านทางสื่อสารสนเทศสมัยใหม่ เช่น การจำหน่ายสินค้าผ่านเฟสบุ๊ก จากการรับการพัฒนาในด้านนี้ของทายาททางธุรกิจ นำความรู้มาพัฒนาให้กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนรวมทั้งการแสดงผลงานในงานกิจกรรมต่างๆ

2.3. การสะท้อนความคิดเพื่อการพัฒนา

ข้อสรุปที่ได้จากการสะท้อนความคิดเพื่อการพัฒนา โดยการจัดประชุมอภิปรายกลุ่ม (focus group discussion) พบว่า มีปัจจัยส่งเสริมจากการพัฒนาของทีมวิจัย และการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ปัจจัยที่เป็นอุปสรรค ได้แก่ เรื่องการบริหารเวลา ความต่อเนื่องในการพัฒนา และเงินลงทุนที่จำกัด และได้เสนอแนวทางในการพัฒนาเพิ่มเติม ด้านการผลิต ต้องการพัฒนาด้านการเก็บรักษาสินค้า การคงสภาพของสินค้า ด้านการตลาดต้องการพัฒนาให้มีภาษาอื่นในการประชาสัมพันธ์สินค้าที่ลงผ่านเว็บไซต์เฟสบุ๊ก เช่น ภาษาอังกฤษ ภาษาจีนเป็นต้น การจัดทำเรื่องราว(story) ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน แสดงกระบวนการผลิตสินค้าเพื่อลงในยูทูบให้เป็นที่ยึดกันกว้างขวาง รวมทั้งการพัฒนาทายาทธุรกิจ

และผู้ประกอบการรุ่นใหม่ให้มากขึ้น จัดเวทีเพื่อส่งเสริมให้ผู้ประกอบการรุ่นใหม่มีขวัญกำลังใจและสืบทอดกิจการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนให้ก้าวหน้าต่อไป

3. ผลการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการออกแบบผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนเขตชนบุรี สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

การพัฒนากระบวนการเรียนรู้การออกแบบผลิตภัณฑ์การวิจัยนี้มีขอบเขตของการวิจัยโดยกำหนด การออกแบบผลิตภัณฑ์หมายถึง การออกแบบภาพลักษณ์ (image) ของผลิตภัณฑ์ต่างๆของวิสาหกิจชุมชน เพื่อเป็นการส่งข้อมูลต่างๆเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์หนึ่งๆ ผ่านรูปแบบการออกแบบตราสินค้าบรรจุภัณฑ์ รูปแบบทัศนศิลป์ที่สนับสนุนการรับรู้การตระหนักรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์หนึ่งใดของวิสาหกิจชุมชน โดยมีขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมตามขั้นตอน 3 ขั้นตอน คือ 1. การวางแผน (plan) 2. การปฏิบัติการและการสังเกตผล (act and observe) 3. สะท้อนความคิด (reflect) มีข้อสรุปผลการวิจัย ดังนี้

3.1 การวางแผน (plan) มีการวางแผนกระบวนการในการวิจัยเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้การออกแบบผลิตภัณฑ์ ดังนี้ ด้านองค์ความรู้ โดยผู้วิจัยลงพื้นที่เพื่อศึกษาความเป็นมาและกระบวนการผลิตผลิตภัณฑ์ทั้ง 2 กลุ่ม สัมภาษณ์เชิงลึก เจ้าของผลิตภัณฑ์ ถอดองค์ความรู้ร่วมกันระหว่างเจ้าของผลิตภัณฑ์และผู้วิจัยเพื่อพัฒนาสู่แนวทางการออกแบบภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์ร่วมกัน ด้านกิจกรรมการเรียนรู้คณะผู้วิจัยวางแผนจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในการออกแบบภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์ โดยวิเคราะห์จากความต้องการและพื้นฐานความรู้ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน โดยประจุมุมร่วมกันกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชน วางแผนจัดอบรมเชิงปฏิบัติการสร้างกระบวนการเรียนรู้ด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ให้กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และร่วมกันพัฒนาการออกแบบผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ด้านฐานการเรียนรู้ คณะผู้วิจัยได้นำกลุ่มวิสาหกิจชุมชนศึกษาดูงาน โครงการสวนพระองค์สวนจิตรลดา ซึ่งมีผลงานผลิตภัณฑ์ของโครงการตามพระราชดำริ รวมทั้งศึกษาผลงานการออกแบบผลิตภัณฑ์ต่างๆของโครงการสวนพระองค์ เพื่อให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกิดกระบวนการเรียนรู้ในการพัฒนาการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่สอดคล้องตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

3.2 การปฏิบัติการและสังเกตผล (act and observe)

3.2.1 การปฏิบัติการ (act) ในการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม คณะผู้วิจัยได้ลงมือปฏิบัติร่วมกับชุมชนโดยจัดโครงการกิจกรรมเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการออกแบบผลิตภัณฑ์ให้กับวิสาหกิจชุมชน ตามที่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนได้ร่วมวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้และมีความต้องการใน

การพัฒนาการออกแบบผลิตภัณฑ์ให้มีภาพลักษณ์ที่สวยงาม โดดเด่น จึงได้จัดโครงการกิจกรรมพัฒนา ดังต่อไปนี้

(1) จัดโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนากระบวนการเรียนรู้การออกแบบ

ผลิตภัณฑ์ เพื่อให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนได้เข้าใจและเกิดกระบวนการเรียนรู้ในการออกแบบภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์ โดยได้จัดอบรมเชิงปฏิบัติการขึ้นในวันอาทิตย์ที่ 3 สิงหาคม 2558 เวลา 09.00 – 17.00 น ที่ห้องคอมพิวเตอร์ศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี โดยมีวิทยากร คือ ดร.วิสิทธิ์ โพธิวัฒน์ อาจารย์สาขานิตศศิลป์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ซึ่งอยู่ในคณะผู้วิจัยนี้ด้วย ได้ให้ความรู้และฝึกปฏิบัติการเบื้องต้น โดยนำผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทั้งสองกลุ่มมาวิเคราะห์และพัฒนาภาพลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ร่วมกัน โดยวิทยากรได้ให้แนวคิดทฤษฎีในการออกแบบภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์ ผู้เข้าร่วมอบรมเชิงปฏิบัติการประกอบด้วย ผู้ประกอบการของวิสาหกิจชุมชนทั้ง 2 กลุ่ม จำนวนรวม 9 คน

(2) การพัฒนาการออกแบบภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์ มีข้อสรุปจากการวิจัย ดังนี้ กระบวนการพัฒนาภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์ เริ่มกระบวนการด้วยการศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลผลิตภัณฑ์ในมิติต่างๆ เพื่อร่วมกันแสวงหาจุดเด่น (position) ของสินค้า ผลของการพัฒนากระบวนการเรียนรู้การออกแบบภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์ มีประเด็นสำคัญ คือ

(2.1) การสร้างกระบวนการเรียนรู้ความเข้าใจเรื่องการพัฒนาภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์ในด้านความสำคัญของภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชนกับการตลาด และ องค์ประกอบที่ทำให้ผู้บริโภคจดจำและเชื่อมั่นในผลิตภัณฑ์ซึ่งประกอบด้วย ตราสินค้า หรือเครื่องหมายการค้า สี ตัวอักษร และการจัดวางอักษร รูปสัญลักษณ์ของอักษร (type style) ภาพหรือทัศนศิลป์อัตลักษณ์ และเรื่องราว

(2.2) การพัฒนาการออกแบบตราสัญลักษณ์และทัศนศิลป์อัตลักษณ์สำหรับสินค้าของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน โดยสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

ผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชนขนมบดินตราสัญลักษณ์และทัศนศิลป์อัตลักษณ์ใช้รูปร่างตราสัญลักษณ์ มีโครงสร้างกรอบนอกเป็นรูปโดมของมัสยิด มีสัญลักษณ์ทางศาสนาอิสลาม เป็นรูปดาวเดือน และรูปลักษณะของขนมเค้กพื้นบ้าน ใช้สีอัตลักษณ์ประกอบด้วย สีเหลืองส้ม สีน้ำตาล ซึ่งเป็นสีที่สะท้อนเอกลักษณ์ของความเป็นขนมเค้กพื้นบ้าน อีกทั้งเป็นสีที่ทำให้อาหารชนิดต่างๆ น่ารับประทาน

ผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชนกลุ่มปลาตะเพียนฉลุไทยลายวิจิตร การพัฒนาการออกแบบตราสัญลักษณ์ ตามที่ผู้ผลิตปลาตะเพียนฉลุไทยลายวิจิตร ใช้คำว่า “ชฎานาง” เป็นตราสัญลักษณ์

ประกอบกับปลาตะเพียน ใช้รูปร่างผลิตภัณฑ์จริง มีโครงสร้างส่วนลำตัว (ปลา) เป็นรูปสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน เป็นเส้นหลักฐาน ครีบและหางมีการกลดลวดลายวิจิตรสัณฐานประกอบด้วย สีแดงชาด สีรัก และสีทอง ซึ่งสีทั้งสามนั้นเป็นสีที่สะท้อนเอกลักษณ์ไทย สามารถพบได้ในงานศิลปะไทยแบบดั้งเดิม

(3) การพัฒนาการออกแบบบรรจุภัณฑ์ และการสื่อสารเรื่องราวของผลิตภัณฑ์

ผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชนชนมบดี เป็นผลิตภัณฑ์ขนมแบบผลิตด้วยแรงงานคนแบบครัวเรือน ดังนั้นต้นทุนและปริมาณการผลิตจึงไม่มากนัก ทำให้ประเด็นดังกล่าวเป็นเงื่อนไขในการผลิตบรรจุภัณฑ์ ซึ่งไม่สามารถลงทุนผลิตบรรจุภัณฑ์ได้ทุกระบวนการ ดังนั้น สิ่งทุกระบวนการวิจัยนี้สามารถร่วมพัฒนาภาพลักษณ์ให้ผลิตภัณฑ์ชนมบดีได้คือการออกแบบกราฟิกภายนอกบรรจุภัณฑ์ โดยมีตราสัญลักษณ์ สีและการสื่อสารเรื่องราวการผลิตชนมบดีลงในบรรจุภัณฑ์

ผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชนปลาตะเพียนสานฉลุไทยลายวิจิตร ผู้ผลิตต้องการที่จะใช้ถุงบรรจุภัณฑ์สำเร็จรูป ดังนั้น กระบวนการวิจัยนี้ได้ร่วมพัฒนาภาพลักษณ์ให้ผลิตภัณฑ์ได้ คือการออกแบบกราฟิกภายนอกบรรจุภัณฑ์โดยใช้ตราสัญลักษณ์และการบอกเล่าเรื่องราวของปลาตะเพียนสานลงในบรรจุภัณฑ์ขนาดต่างๆตามขนาดของปลาตะเพียนที่วางขาย

3.2.2 การสังเกตผล (observe) โดยสรุปพบว่าการพัฒนากระบวนการเรียนรู้การออกแบบผลิตภัณฑ์ ในการออกแบบภาพลักษณ์สินค้า ตราสัญลักษณ์และบรรจุภัณฑ์ เป็นไปตามขั้นตอนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยมีการวางแผนปฏิบัติการร่วมกันโดยวิเคราะห์ตามความต้องการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่เป็นกรณีศึกษา การลงปฏิบัติ โดยการอบรมเชิงปฏิบัติการให้ความรู้ การประชุมกลุ่มเพื่อพัฒนางานการออกแบบร่วมกัน และการออกแบบโดยผู้เชี่ยวชาญ การนำผลการพัฒนาออกมาเป็นชิ้นงาน การสังเกตผล โดยติดตามผลงานการออกแบบที่นำไปสู่การบรรจุสินค้าในบรรจุภัณฑ์ที่ออกแบบขึ้น การติดตราสัญลักษณ์สินค้า และการวางจำหน่ายหน้าร้านและ จัดแสดงสินค้าในงานต่างๆ ซึ่งจากตราสัญลักษณ์และบรรจุภัณฑ์ใหม่ที่ผลิตขึ้นจากงานวิจัยนี้ พบว่า ลูกค้าน่ามีความพึงพอใจในรูปแบบภาพลักษณ์สินค้า ทำให้ยอดขายสินค้าของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทั้งสองกลุ่มมีมูลค่าสูงขึ้น

3.2.3 การสะท้อนความคิดเพื่อการพัฒนา จากการจัดประชุมอภิปรายกลุ่ม (focus group discussion) พบว่า มีปัจจัยส่งเสริมจากการได้รับการพัฒนาจากคณะผู้วิจัยที่มีความเชี่ยวชาญสูงทางด้านการออกแบบภาพลักษณ์สินค้าและการเรียนรู้จากการศึกษาดูงาน ได้มีมุมมองที่นำไปสู่การพัฒนา ส่วนปัจจัยที่เป็นอุปสรรค จากต้นทุนการออกแบบที่สูง และการบูรณาการองค์ความรู้จากคนรุ่นใหม่ที่มีความคิดสร้างสรรค์มาต่อยอด แนวทางการส่งเสริม ต้องการนำตราสัญลักษณ์สินค้าที่ได้จากการออกแบบไปจดลิขสิทธิ์ และต้องการรับการพัฒนาต่อไปอย่างต่อเนื่อง

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย มีประเด็นที่ควรนำมาอภิปรายผลดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพการบริหารจัดการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน 4 ด้าน คือ ด้านการผลิต ด้านการเงิน ด้านการตลาด และด้านบุคลากร พบว่า ด้านการผลิตผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีองค์ความรู้ภูมิปัญญาดั้งเดิมที่สืบทอดกันมา มีเทคนิคและสูตรเฉพาะ มีความปราณีตของสินค้าที่ต้องใช้ทักษะความชำนาญในการผลิต สอดคล้องกับผลการวิจัยของนงเยาว์ อูทุมพร(2558, หน้า 68) ผลการศึกษาผลงานหรือผลิตภัณฑ์ของภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่วนใหญ่เป็นงานที่ต้องใช้ฝีมือและมีความเก่าแก่สืบทอดกันมารุ่นต่อรุ่น ถ้าเป็นงานที่เป็นสาขากรรม เช่น อาหารส่วนใหญ่จะเป็นอาหารที่ทำกันมาตั้งแต่โบราณสืบทอดต่อกันมาจนถึงยุคปัจจุบัน ส่วนสาขาศิลปกรรม หัตถกรรม ส่วนใหญ่ผลิตภัณฑ์จะเป็นงานที่ต้องใช้ฝีมือในการผลิต มีความปราณีต สวยงาม ซึ่งต้องอาศัยความรู้ ประสบการณ์และความชำนาญของผู้ทรงภูมิปัญญาอย่างแท้จริง

ส่วนสภาพการบริหารจัดการด้านการเงินนั้น กลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่เป็นกรณีศึกษาทั้งสองกลุ่มขาดการวางแผนการเงิน การวิเคราะห์ต้นทุน การควบคุมเกี่ยวกับการเงิน และระบบบัญชี กลุ่มดำเนินการอย่างไม่เป็นทางการและไม่เป็นระบบ ผู้นำกลุ่มจะเป็นเจ้าของเงินทุน และจัดการด้านการเงินของกลุ่มซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของรชพล พรหมสาขา ณ สกลนคร และอุทิศ สังขรัตน์(2556) พบว่า ปัญหาด้านบัญชีและการเงินของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในเขตลุ่มทะเลสาบสงขลา ผู้ประกอบการไม่มีระบบบัญชีที่ดี ทำให้ไม่สามารถคำนวณต้นทุนการผลิตที่แท้จริงได้ การตั้งราคาขายจึงเกิดจากการประมาณการ และการใช้ประสบการณ์ ส่วนการเงินเช่น การขาดกระแสเงินสด เพราะขายสินค้าเป็นเงินเชื่อ และการขาดเงินทุนเพื่อการขยายกิจการ และงานวิจัยของ กษมาพร พวงประยงค์ (2556) แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนกลุ่มการแปรรูปและผลิตภัณฑ์จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านเงินทุนสมาชิกวิสาหกิจชุมชน มีความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมาก การจัดการวิสาหกิจชุมชนด้านเงินทุนที่มากที่สุดคือการจัดสรรผลประโยชน์ให้กับสมาชิกในกลุ่มอย่างเป็นธรรมและสอดคล้องกับมงคล จอมพันธ์ (2548) ข้อเสนอแนะเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน คณะกรรมการต้องจัดทำบัญชีแสดงฐานะทางการเงินของกลุ่มให้เป็นปัจจุบัน ให้สมาชิกทุกคนทราบ และสมาชิกทุกคนต้องเห็นชอบในการแบ่งปันผลประโยชน์ร่วมกัน

2. ผลการศึกษาสภาพการออกแบบผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

จากผลการศึกษา พบว่า ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนไม่ได้มีการออกแบบภาพลักษณ์และบรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์ที่สวยงาม และขาดการสื่อสารเรื่องราวความเป็นมาอันทรงคุณค่าของสินค้า

ไม่มีตราสัญลักษณ์ ไม่มีเอกลักษณ์ของสินค้า ใช้บรรจุภัณฑ์เป็นกล่องหรือถุงพลาสติกใส เนื่องจากราคาถูก สอดคล้องกับผลการวิจัยของธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร และอุทิศ สังขรัตน์ (2556) ที่กล่าวว่า ปัญหาด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแถบกลุ่มทะเลสาบสงขลา การออกแบบผลิตภัณฑ์เป็นปัจจัยหนึ่งที่สร้างความดึงดูดให้แก่ผู้บริโภคทั้งในส่วนของบรรจุภัณฑ์และผลิตภัณฑ์ อย่างไรก็ตามวิสาหกิจชุมชนในเขตกลุ่มทะเลสาบสงขลาจำนวนมากต่างก็ยอมรับว่า ปัญหาด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม รวมไปถึงบรรจุภัณฑ์ยังไม่ดีเท่าที่ควร ถึงแม้บางวิสาหกิจจะได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐ เช่น มหาวิทยาลัยในพื้นที่เพื่อช่วยในการออกแบบบรรจุภัณฑ์ แต่ก็ยังไม่สามารถส่งผลิตภัณฑ์ตามที่ต้องการได้ เพราะมีต้นทุนค่อนข้างสูง

3. จากผลการศึกษาปัจจัยเงื่อนไขการบริหารจัดการและการออกแบบผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม

วิสาหกิจชุมชน มีประเด็นที่นำมาอภิปรายผล คือ บุคคลภายนอกยังไม่รู้จักผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมากนักขาดสื่อโฆษณาประชาสัมพันธ์สินค้า ขาดช่องทางการตลาดใหม่ๆและ ช่องทางการวางขายสินค้าในโอกาสต่างๆ สอดคล้องกับงานวิจัยชานี กิ่งแก้ว และอุษา คะเณ (2550) เรื่องการเสริมสร้างศักยภาพการบริหารจัดการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กรณีศึกษา: องค์การบริหารส่วนตำบลกะปอง อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่พบว่า กลุ่มยังคงต้องมีการให้ข่าวหรือการประชาสัมพันธ์ ได้แก่ การให้ความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชนช่วยในการประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม และการจัดพิมพ์เอกสารใบปลิวเพื่ออธิบายหรือให้ความรู้เกี่ยวกับน้ำดื่มของกลุ่มว่ามีคุณภาพดีกว่าน้ำดื่มด้วยการกรองโดยแจกให้ประชาชนทั่วไปทราบ ตามสถานที่ต่าง ๆ ได้แก่ หมู่บ้าน สถานศึกษา หน่วยงานภาครัฐ เป็นต้น เพื่อสร้างความเข้าใจและความนิยมในตัวสินค้ามากยิ่งขึ้นการส่งเสริมการขายควรมีการจัดแสดงสินค้าตามงานแสดงสินค้าที่จัดขึ้น ซึ่งควรมีการประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐเพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มเพิ่มช่องทางการโฆษณา เช่น มีการจัดการทำแผ่นพับแจกตามหมู่บ้าน หรือตามสถานที่ต่าง ๆ เช่น สถานศึกษา หน่วยงานภาครัฐ เป็นต้น

นอกจากนี้ จากผลการวิจัยปัจจัยเงื่อนไขด้านการบริหารจัดการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จากปัญหาเศรษฐกิจโดยภาพรวมไม่ค่อยดี ทำให้ผู้คนซื้อสินค้าน้อยลง คนจะบริโภคสินค้าที่จำเป็นในชีวิตประจำวันมากกว่า ประกอบกับการสนับสนุนจากภาครัฐยังมีน้อยและขาดความต่อเนื่อง และสถานที่ตั้งของกลุ่มก็ไม่เอื้ออำนวยต่อการดำเนินการทางเศรษฐกิจสอดคล้องกับผลการวิจัยของณัฐพล นิมมานพัชรินทร์ (2552) ได้อภิปรายถึงรายงานสถานการณ์วิสาหกิจ ขนาดกลางและขนาดย่อม ซึ่งรวมไปถึงวิสาหกิจชุมชน ที่ได้ทำการสำรวจในปี พ.ศ. 2552 ไว้ว่า ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อประกอบการได้แก่ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจไทย เนื่องจากความ วิตกกังวลเรื่อง การลงทุน ความเชื่อมั่น และ

ความสามารถในการส่งออก พหุติกรรมผู้บริโภคร้อนกลับมาเกือบอม แทนการบริโภคที่น่าจะเป็นตามนโยบายกระตุ้นเศรษฐกิจของรัฐบาล โดยเฉพาะ SMEs ในพื้นที่ภาค กลาง โดยคาดว่าพหุติกรรมของผู้บริโภคภายในประเทศน่าจะเป็น ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการประกอบธุรกิจ SMEs

4. ผลการพัฒนาระบบการเรียนรู้การบริหารจัดการที่ดีของวิสาหกิจชุมชนเขตชนบุรีโดยชุมชนมีส่วนร่วมตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมได้ดำเนินการตามขั้นตอน 3 ขั้นตอน คือ 1. ขั้นการวางแผน(plan) 2.ขั้นการปฏิบัติการและสังเกตผล (act and observe) 3. ขั้นสะท้อนความคิด (reflect)ในการบริหารจัดการ 4 ด้าน ประกอบด้วย ด้านการผลิต ด้านการตลาด ด้านการเงิน และด้านบุคลากร ในการพัฒนาระบบการเรียนรู้ดังกล่าว จากการวางแผนร่วมกันของผู้วิจัยและผู้ประกอบการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ในการวิเคราะห์ปัญหาความต้องการของกลุ่ม วิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้ที่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีก่อนการพัฒนา นำไปสู่การตั้งประเด็นหัวข้อในการพัฒนาโดยชุมชนมีส่วนร่วมคิด ร่วมพิจารณาและเข้าร่วมในการจัดดำเนินการอบรมเชิงปฏิบัติการในการพัฒนาระบบการเรียนรู้การบริหารจัดการด้านการเงิน ทั้งด้านระบบบัญชี การวิเคราะห์ต้นทุน รวมถึงความรู้ด้านระบบภาษี ด้านการตลาดที่ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ และการพัฒนาผู้ประกอบการรุ่นใหม่จากทายาทของกลุ่ม เพื่อเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้ชุมชนมีการบริหารจัดการที่ดีสู่ความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนและส่งผลต่อเศรษฐกิจชุมชนที่เข้มแข็งอย่างยั่งยืนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จากการศึกษาโครงการส่วนพระองค์สวนจิตรลดาเพื่อนำมาเป็นต้นแบบในการพัฒนา สอดคล้องกับงานวิจัยของรังสรรค์ ปิติปัญญา (2542) ที่ได้อธิบายว่าธุรกิจชุมชนเป็นธุรกิจของชุมชน โดยมีคนในชุมชน ร่วมกันเป็นเจ้าของ ร่วมกันคิด ร่วมกันทำ และร่วมกันรับผิดชอบผลที่เกิดจากการดำเนินงาน ถือว่า เป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาให้เศรษฐกิจชุมชนมีความเจริญก้าวหน้าอย่างยั่งยืน การส่งเสริมให้ ชาวบ้านทำธุรกิจชุมชน เป็นการส่งเสริมให้ชาวบ้านมีโอกาสเรียนรู้วิธีการจัดการธุรกิจ การทำงาน ร่วมกันเพื่อตัวเองและเพื่อส่วนรวม ตลอดจนได้เรียนรู้ถึงการจัดการผลประโยชน์เพื่อพัฒนาชุมชน การเรียนรู้ผ่านการทำธุรกิจชุมชนนี้จะทำให้ชาวบ้านและชุมชนสามารถปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ที่ เปลี่ยนแปลงไปได้เหมาะสม และเกิดการพัฒนาที่ต่อเนื่อง ดังนั้นธุรกิจชุมชน จึงนับว่าเป็นวิธีการ หรือกระบวนการที่มีประโยชน์อย่างยิ่งต่อ “การพัฒนาคนและชุมชน” ซึ่งนอกจากนี้ผลต่อการพัฒนา เศรษฐกิจของชุมชนโดยตรงแล้วยังเชื่อว่าจะมีผลต่อการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนด้วย

การพัฒนาโดยผ่านการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการในโครงการต่างๆที่งานวิจัยนี้ได้ดำเนินการ ถือเป็นพัฒนาระบบการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชนที่ จึงเป็นสิ่งที่สำคัญที่ทำให้วิสาหกิจ

ชุมชนมีความเข้มแข็ง ดังที่ เสรี พงศ์พิศ (2552, หน้า 65) ได้เขียนไว้ในคู่มือการทำวิสาหกิจชุมชนว่า เมื่อค้นพบทุนหรือชุมชนที่พร้อมในชุมชน ถ้าหากมีการเรียนรู้ การจัดการที่ดี โดยมีฐานที่ภูมิปัญญา บวกกับความรู้และเทคโนโลยีสมัยใหม่ และได้ความคิดสร้างสรรค์ดีๆ ก็จะออกมาเป็นนวัตกรรม หรือสิ่งสร้างสรรค์ใหม่ๆ กลายเป็นวิสาหกิจชุมชนที่ดีได้

5. ผลการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการออกแบบผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนเขตชนบุรี

จากสรุปผลการวิจัย สามารถนำประเด็นมาอภิปรายผลได้ดังนี้ การพัฒนากระบวนการเรียนรู้การออกแบบผลิตภัณฑ์โดยการ ออกแบบภาพลักษณ์ (image) ของผลิตภัณฑ์ต่างๆของวิสาหกิจชุมชน เพื่อเป็นการส่งข้อมูลต่างๆเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์หนึ่งๆ ผ่านรูปแบบการออกแบบตราสินค้า บรรจุภัณฑ์ รูปแบบทัศนศิลป์ที่สนับสนุนการรับรู้การตระหนักรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์หนึ่งใดของวิสาหกิจชุมชน โดยมีขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเริ่มกระบวนการด้วยการศึกษา วิเคราะห์ ข้อมูลผลิตภัณฑ์ในมิติต่างๆ เพื่อร่วมกันแสวงหาจุดเด่น (position) ของสินค้าการสร้างกระบวนการเรียนรู้ความเข้าใจเรื่องการพัฒนาภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์ในด้านความสำคัญของภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์ วิสาหกิจชุมชนกับการตลาด และ องค์ประกอบที่ทำให้ผู้บริโภคจดจำและเชื่อมั่นในผลิตภัณฑ์ซึ่งประกอบด้วย ตราสินค้า หรือเครื่องหมายการค้า สี ตัวอักษรและการจัดวางอักษร รูปแบบของอักษร (type style) ภาพหรือทัศนศิลป์อัตลักษณ์ และเรื่องราว การพัฒนาการออกแบบตราสัญลักษณ์และทัศนศิลป์อัตลักษณ์สำหรับสินค้าของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชนขนมบดินตราสัญลักษณ์และทัศนศิลป์อัตลักษณ์ใช้รูปร่างตราสัญลักษณ์ มีโครงสร้างกรอบนอกเป็นรูปโคมของมัสยิด มีสัญลักษณ์ทางศาสนาอิสลาม เป็นรูปดาวเดือน และรูปลักษณะของขนมเค้กพื้นบ้าน ผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชนกลุ่มปลาตะเพียนฉลุไทยลายวิจิตรการพัฒนาการออกแบบตราสัญลักษณ์ ตามที่ผู้ผลิตปลาตะเพียนฉลุไทยลายวิจิตรใช้รูปร่างผลิตภัณฑ์จริง มีโครงสร้างส่วนลำตัว (ปลา) เป็นรูปสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน เป็นเส้นถักสาน กรอบและหางมีการฉลุลวดลายวิจิตรสี่เหลี่ยมประกอบด้วย สีแดงชาด สีรัก และสีทอง ซึ่งสีทั้งสามนั้นเป็นสีที่สะท้อนเอกลักษณ์ไทย สามารถพบได้ในงานศิลปะไทยแบบดั้งเดิมสอดคล้องกับงานวิจัยของชาคริต เกตุเรืองโรจน์ (2553) วิจัยเรื่องการออกแบบเลขศิลป์บนบรรจุภัณฑ์อาหารส่งออกในประเทศแถบตะวันออกกลาง ผลการวิจัยพบว่าการออกแบบเลขศิลป์ทางด้านวัฒนธรรมนั้น มีส่วนช่วยสร้างการยอมรับ โดยในภาพรวมผลงานการออกแบบภายใต้ แนวคิดด้านวัฒนธรรม มีผลประเมินค่าเฉลี่ยในระดับดี โดยพิจารณาตาม เอกลักษณ์ด้านวัฒนธรรม คือ กลุ่มเอกลักษณ์ด้านสถาปัตยกรรม และกลุ่มเอกลักษณ์ด้านวิถีชีวิต จากผลการวิจัยทำให้

สรุปได้ว่า ในการนำแนวคิดด้านวัฒนธรรมมา ประยุกต์ใช้ในการออกแบบที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต ความเชื่อและทัศนคติของผู้คน นั้นจะช่วยสร้างการยอมรับและนำมาซึ่งการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์นั้นต่อไป

จากการวิจัยพัฒนาการออกแบบบรรจุภัณฑ์ ที่มีเอกลักษณ์ มีการสื่อสารเรื่องราวลงบนบรรจุภัณฑ์และมีตราสัญลักษณ์สินค้าของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทั้งสองกลุ่ม พบว่า ลูกค้ำมีความพึงพอใจและสามารถดึงดูดความสนใจของลูกค้า สร้างมูลค่าของสินค้าและยอดขายที่สูงขึ้นสอดคล้องกับผลการวิจัยของสุรพงษ์ ประเสริฐศักดิ์ (2552) ได้วิจัยเรื่ององค์ประกอบบรรจุภัณฑ์ ส่งผลให้สามารถเพิ่มมูลค่าสินค้าได้ โดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งผู้ตอบแบบสอบถามเห็นด้วยกับตัวสินค้าและยี่ห้อ ที่ส่งผลต่อราคา เลขชนิดปีบนบรรจุภัณฑ์สามารถส่งผลให้สินค้ามีราคาสูงขึ้น โดยมีตัวอักษร สี ภาพประกอบหรือลวดลายเชิงกราฟิก การจัดองค์ประกอบ สรุปตัวอักษรบนบรรจุภัณฑ์เป็นตัวอักษรที่ให้ความรู้สึกหรูหรา เป็นทางการ มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย และง่ายต่อการอ่าน ส่งผลต่อความพึงพอใจของลูกค้า

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนของรัฐทั้งในระดับพื้นที่และระดับรัฐบาล ควรนำแนวทางและวิธีการในการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ในการพัฒนากลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มต่างๆ ให้มีการบริหารจัดการที่ดีอย่างยั่งยืนและต่อเนื่อง รวมทั้งการขยายผลไปสู่เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ให้มีกระบวนการเรียนรู้ในการบริหารจัดการที่ดีเพื่อให้การดำเนินการธุรกิจในระดับชุมชนยังคงอยู่และสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน มีการสร้างงานสร้างอาชีพ และมีผู้ประกอบการรุ่นใหม่ที่มีความรู้ในการบริหารจัดการที่ดี และใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาช่วยในการส่งเสริมการตลาดต่อไป

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาระบบการเรียนรู้ในการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนทุกกลุ่มเพื่อศึกษาปัญหา หาแนวทางในการพัฒนาสร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทุกกลุ่ม
2. ควรมีการศึกษาวิจัยโดยขยายพื้นที่การทำวิจัยไปสู่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนในเขตอื่นๆ หรือพื้นที่อื่นๆ ที่มีการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน ให้ครอบคลุมความต้องการในการพัฒนาของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน
3. ควรวิจัยและพัฒนาต่อยอดในการนำตราสัญลักษณ์สินค้า และบรรจุภัณฑ์ที่ได้จากการออกแบบนี้ ไปสู่การตลาดดิจิทัล และการสร้างแบรนด์สินค้าไปสู่ตลาดระดับชาติและนานาชาติต่อไป